

УМИСНЕ ТА НЕОБЕРЕЖНЕ ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА: ОСУДНІСТЬ ЯК ОЗНАКА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

INTENTIONAL AND NEGLIGENT DESTRUCTION OR DAMAGE OF PROPERTY: CONVICTION AS A SIGN OF COMPOSITION OF A CRIMINAL OFFENSE

Семенюк-Прибатень А.В., к.ю.н.,

старший викладач кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Стаття присвячена поняттю осудності як ознаки суб'єкта складу кримінального правопорушення. Визначено, що осудність є кримінально-правовою категорією, яка характеризує психічний стан особи під час вчинення злочину, при якому у неї повністю збережена здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. Встановлено основні критерії осудності, які відмежовують її від неосудності та обмеженої осудності, а саме можливість (здатність) повною мірою усвідомлювати характер своїх дій (бездіяльності), тобто усвідомлювати фактичну сторону та суспільну небезпечність свого діяння (іншими словами, коли здатність до усвідомленої діяльності збережена); можливість керувати своїми діями (бездіяльністю). Проаналізовано юридичний критерій осудності. Проаналізовано психологічний критерій осудності та охарактеризовано дві його ознаки, зокрема інтелектуальну (нездатність особи усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та вольову (нездатність особи керувати своїми діями (бездіяльністю)). Досліджено один із різновидів осудності – обмежена осудність. Проаналізовано осудність особи та проблеми кваліфікації діяння при вчиненні особою злочину, передбаченого ст.ст. 194, 196 Кримінального кодексу України. Відзначено, що під час вчинення умисного чи необережного знищення чужого майна (як і під час вчинення будь-яких інших злочинів) стан осудності характеризується здатністю особи усвідомлювати свої дії (бездіяльність), тобто правильне розуміння фактичних об'єктивних ознак цих злочинів (об'єкта, суспільно небезпечного діяння, обстановки, часу та місця, способу його вчинення, суспільно небезпечних наслідків); здатністю керувати своїми діями чи бездіяльністю, контролювати їх. Досліджено питання знищення чи пошкодження чужого майна шляхом підпалу особами, що страждають піроманією та вирішення питання осудності піроманів. Проаналізовано судові рішення, які були винесені судами щодо таких осіб. Так аналіз судової практики свідчить про те, що умисне знищення чи пошкодження майна (особливо шляхом підпалу) – це суспільно-небезпечне діяння, яке схильні вчиняти особи, що перебувають у стані неосудності чи обмеженої осудності. Зроблено висновок щодо кримінальної відповідальності піроманів як суб'єктів даного складу кримінального правопорушення.

Ключові слова: умисне знищення чи пошкодження майна, необережне знищення чи пошкодження майна, суб'єкт складу кримінального правопорушення, осудність, «презумпція осудності», обмежена осудність, неосудність, піроманія.

The article is devoted to the concept of sanity as a feature of the subject of a criminal offense. It was determined that sanity is a criminal legal category that characterizes the mental state of a person during the commission of a crime, in which he has a fully preserved ability to be aware of his actions (inaction) and to control them. The main criteria of sanity that distinguish it from insanity and limited sanity are established, namely the ability (ability) to fully realize the nature of their actions (inaction), i.e. to realize the actual side and social danger of their actions (in other words, when the ability to conscious activity is preserved); the ability to control their actions (inaction). The legal criterion of sanity is analysed. The psychological criterion of sanity is analysed and two of its features are characterized, including intellectual (inability of a person to be aware of his actions (inaction) and volitional (inability of a person to control his actions (inaction))). It is noted that during the commission of intentional or negligent destruction of another's property (as well as during the commission of any other crimes) the state of sanity is characterized by the ability of a person to be aware of their actions (inaction), i.e. correct understanding of the actual objective signs of these crimes (object, socially dangerous act, situation, time and place, method of its commission, socially dangerous consequences), the ability to control their actions or inaction, control them. by arson both suffering from pyromania and addressing the sanity of pyromaniacs. The court decisions made by the courts regarding such persons are analysed. Thus, the analysis of case law shows that intentional destruction or damage to property (especially by arson) is a socially dangerous act committed by persons who are in a state of insanity or limited sanity. A conclusion was made on the criminal liability of arsonists as subjects of this criminal offense.

Key words: intentional destruction or damage to property, negligent destruction or damage to property, the the subject of a criminal offense, sanity, «presumption of sanity», limited sanity, insanity, pyromania.

Дослідження суб'єкта будь-якого складу кримінального правопорушення потребує встановлення його загальних юридичних ознак, що є необхідною передумовою можливості притягнення до кримінальної відповідальності особи за вчинене нею суспільно небезпечне діяння. В обраному для аналізу складі кримінального правопорушення суб'єктом злочину є загальний суб'єкт, тобто фізична осудна особа, яка власне досягла віку кримінальної відповідальності. Зазначені ознаки є обов'язковими ознаками зазначеного складу кримінального правопорушення, тому відсутність хоча б однієї з них означає відсутність у діянні особи складу кримінального правопорушення. Осудність як ознака суб'єкта складу кримінального правопорушення, має надзвичайно важливе значення. Адже на практиці можуть виникати спірні питання, що потребують ґрунтовнішого дослідження та тлумачення. Саме осудність, як ознака суб'єкта кримінального правопорушення, відіграє важливу роль при кваліфікації діяння та призначення покарання за нього.

Окремі аспекти аналізованої проблеми розглядали у своїх наукових дослідженнях І. Б. Газдайка-Василишин,

О. С. Котуха, С. А. Миронюк, А. В. Сакун, В. М. Бурдін та інші науковці.

Метою статті є дослідження та аналіз осудності як однієї із обов'язкових ознак складу кримінального правопорушення.

Відповідно до чинного законодавства осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії чи бездіяльність і керувати ними (ч. 1 ст. 19 КК України). Здатність особи під час вчинення кримінального правопорушення усвідомлювати свої дії чи бездіяльність означає правильне розуміння фактичних об'єктивних ознак злочину (об'єкта, суспільно небезпечного діяння, обстановки, часу і місця, способу його вчинення, його суспільно небезпечних наслідків тощо). Здатність усвідомлювати свої дії чи бездіяльність неодмінно повинна бути пов'язана зі здатністю контролювати та керувати своїми вчинками. Тут свідомість і воля є взаємозалежними і лише в сукупності виступають передумовою для визнання особи винною. Так, В. М. Бурдін зазначає: «можливість вольової регуляції поведінки особи в контексті дослідження осудності, по

суті, означає усвідомлену можливість особи обрати певний варіант поведінки, а також наявність об'єктивної можливості такого вибору» [1].

Отже, осудність є нормальним психічним станом особи для якої є характерні два критерії, а саме юридичний та медичний. Медичний критерій визначає здоровий стан психіки особи, відсутність певних психічних захворювань, недоліків розумового розвитку. Юридичний критерій полягає у здатності особи усвідомлювати характер своїх суспільно небезпечних дій чи бездіяльності та керувати ними.

Тому, осудність – це стан психічно здорової людини. Зазначений стан психіки особи можна вважати передумовою та юридичною підставою вини й кримінальної відповідальності за скоєне діяння. У свідомості осудної особи повністю відображається увесь комплекс обставин вчинення кримінального правопорушення. Так людина, оцінюючи ситуацію що склалася, самостійно на власний розсуд вибирає такий варіант поведінки, який, на її думку, є найбільш прийнятним. У науковій літературі існує таке поняття як презумпція психічного здоров'я, за якою кожна особа вважається такою, яка не має психічного розладу, доки наявність такого розладу не буде встановлено на підставах і в порядку, передбачених законом. На практиці питання про необхідність доведення осудності виникає, тільки якщо є сумніви у психічній повноцінності особи, яка вчинила передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння. Тому в таких випадках органи досудового розслідування чи суд можуть призначати судово-психіатричну експертизу. Крім того, особа визнається судом осудною чи неосудною не взагалі, а лише стосовно діяння, що їй інкримінується.

Обмежена осудність є одним із різновидів осудності. Обмежена осудність – це психопатологічний стан людини, за якого вона під час вчинення кримінального правопорушення через наявний у неї психічний розлад не була здатна повною мірою усвідомлювати свої дії чи бездіяльність та/або керувати ними. Обмежена осудність не виключає кримінальної відповідальності. Обмежена осудність, так само як осудність, характеризується двома критеріями – медичним (біологічним) і юридичним (психологічним), сукупність яких і дає підстави для визнання особи обмежено осудною. Медичний критерій обмеженої осудності вказує на наявність у винного певного психічного розладу, а саме різного роду психопатії, невротичні розлади, розлади особистості, залишкові явища черепно-мозкових травм, розумова відсталість. Юридичний критерій обмеженої осудності складається із двох ознак – інтелектуальної (нездатність особи повною мірою усвідомлювати свої дії чи бездіяльність та (або) вольової ознаки (нездатність особи повною мірою керувати ними). Наявність такого психопатологічного стану, як обмежена осудність, безумовно, значно ослаблює здатність особи до розуміння характеру вчинюваного нею діяння і контролю за своєю поведінкою. Очевидно, це означає, що вчинення злочину у стані обмеженої осудності може пом'якшити покарання. Крім того, у ч. 2 ст. 20 КК України зазначено про можливість застосування примусових заходів медичного характеру до особи, яка визнана судом обмежено осудною. Дане положення не поширюється на випадки, коли винний вчинив злочин у стані осудності, але до постановлення вироку або під час відбування покарання у нього стався вказаний психічний розлад, і він фактично набув ознак, що характерні для обмеженої осудності.

Частина 2 ст. 19 КК України дає поняття неосудності, тобто такого стану, який виключає осудність, виключає суб'єкта та кримінальну відповідальність. Відповідно до закону неосудною визнається така особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого КК, не могла усвідомлювати свої дії чи бездіяльність або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворю-

вання, тимчасового розладу психічної діяльності, слабоумства або іншого хворобливого стану психіки. Виходячи з даного визначення, поняття неосудності включає як медичні, так і юридичні ознаки (критерії), які знаходяться між собою в певному співвідношенні. Таке співвідношення медичного і юридичного критеріїв у науці і практиці називається змішаною формулою неосудності. Тому обов'язковим при вирішенні питання про неосудність конкретної особи є встановлення сукупності одного з медичних та одного з юридичних критеріїв.

Медичний критерій неосудності визначає всі можливі психічні розлади, що істотно впливають на свідомість і волю людини. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р. № 1489-III психічні розлади – це розлади психічної діяльності, визнані такими згідно з чинною в Україні Міжнародною статистичною класифікацією хвороб, травм і причин смерті. Згідно ч. 2 ст. 19 КК залежно від характеру та тяжкості виділяються чотири види психічних розладів: а) хронічна психічна хвороба; б) тимчасовий розлад психічної діяльності; в) слабоумство; г) інший хворобливий стан психіки. Встановлення на час вчинення суспільно небезпечного діяння тільки медичного критерію, ще не дає підстави для висновку про неосудність особи, передбаченого кримінальним законом. Воно є лише підставою для вирішення питання про критерій юридичний, який остаточно визначає стан неосудності.

Юридичний критерій неосудності має дві ознаки, а саме: інтелектуальну, яка передбачає нездатність особи усвідомлювати свої дії чи бездіяльність, а також вольову, як передбачає нездатність особи керувати своїми діями чи бездіяльністю. Інтелектуальна ознака юридичного критерію означає, по-перше, що особа не усвідомлює фактичну сторону, тобто не розуміє справжній зміст своєї поведінки (не розуміє, що позбавляє життя іншу людину, підпалює будинок та ін.) і по-друге, що особа не здатна усвідомлювати суспільно небезпечний характер своїх діянь. У ряді випадків це не виключає того, що особа при цьому розуміє фактичну сторону своєї поведінки. Так, хворий, який страждає на слабоумство, підпалив у вечірній час сарай сусіда для того, щоб освітити вулицю, де веселилася молодь. Тут він розумів фактичну сторону своїх дій, проте внаслідок психічного захворювання не усвідомлював їх суспільної небезпечності. Вольова ознака юридичного критерію неосудності свідчить про такий ступінь руйнування психічною хворобою вольової сфери людини, при якому вона не може керувати своїми діями чи бездіяльністю. Варто наголосити, що зазначені характеристики тісно взаємопов'язані, оскільки і свідомість, і воля є проявами психічної діяльності людини. Тому у всіх випадках, коли особа не усвідомлює свої дії чи бездіяльність, вона не може і керувати ними. Однак варто зауважити, що можливі ситуації, коли особа усвідомлює фактичну сторону свого діяння, усвідомлює його суспільну небезпечність, проте не може керувати своєю поведінкою. Такий стан спостерігається у піроманів, які не можуть утриматись від підпалювання, kleptomанів – не можуть утриматись від крадіжок, наркоманів у стані абстиненції та ін. Тому відповідно до чинного законодавства достатньо однієї ознаки (інтелектуальної чи вольової) для наявності юридичного критерію неосудності [2, с. 112, 114].

Якщо під час кримінального провадження сумнівів щодо осудності особи (під час вчинення нею розслідуваного злочину) не виникає, то і проблема встановлення цієї ознаки суб'єкта злочину не постає. Це так звана «презумпція осудності», як одне із загально визнаних доктринальних кримінально-правових положень. Принагідно зауважимо, що у науці висловлюється пропозиція законодавчого закріплення цієї презумпції, зокрема, О. С. Котуха зазначає: «однією з найважливіших презумпцій загальної частини є презумпція осудності, яка також прямо не

закріплена в нормах кримінального права. Необхідність прямого закріплення зазначеної презумпції продиктована, перш за все, потребами практики, оскільки вона часто застосовується судом» [3, с. 297].

Отож, під час вчинення умисного чи необережного знищення чужого майна (як і під час вчинення будь-яких інших злочинів) стан осудності характеризується:

– здатністю особи усвідомлювати свої дії (бездіяльність), тобто правильне розуміння фактичних об'єктивних ознак цих злочинів (об'єкта, суспільно небезпечного діяння, обстановки, часу та місця, способу його вчинення, суспільно небезпечних наслідків);

– здатністю керувати своїми діями чи бездіяльністю, контролювати їх.

Якщо ж одна із цих здатностей на момент вчинення злочинів, передбачених ст.ст. 194, 196 КК України, у особи відсутня (внаслідок одного із таких факторів: хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки), така особа визнається неосудною. Така особа не підлягає кримінальній відповідальності, до неї можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру (ч. 2 ст. 19 КК України).

Якщо одна із цих здатностей особи на момент знищення чи пошкодження майна присутня не у повній мірі (обмежена) через наявний у цієї особи психічний розлад, така особа визнається обмежено осудною. Наслідком такого визнання є притягнення особи до кримінальної відповідальності; ця обставина враховується судом при призначенні покарання і може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру (ст. 20 КК України).

Ці положення є загальними та характерними для будь-якого виду злочинних посягань. Особливістю проблеми осудності-обмежена осудність-неосудність в контексті предмету цього дослідження є знищення чи пошкодження чужого майна шляхом підпалу особами, що страждають піроманією. Піроманія (грец. *πυρ* – вогонь, *μανία* – потяг, пристрасть, безумство) є варіантом імпульсивної поведінки, що характеризується періодично виникаючим пристрасним, нестримним бажанням розпалювати вогонь і потім довго і самозабутньо спостерігати за полум'ям. Розведення вогню робиться без очевидних мотивів, таких, як отримання грошей, озлобленість, помста, хуліганство, вандалізм, марносластво, демонстрація політичних переконань та ін. Піромани далеко не завжди задовольняються видом нешкідливого багаття, нерідко вони роблять підпали великих дерев'яних будівель, в яких проживають люди, утримується худоба або які представляють іншу цінність. Через деякий час, ніби задовольнивши свою хворобливу пристрасть, піромани заспокоюються, оговтуються, деякі з них тут же самі викликають пожежників або кидаються на допомогу в гасінні пожежі. Самого по собі видовища пожежі окремим піроманам буває недостатньо, так як деякі з них з садистичним задоволенням спостерігають також розгубленість, страх, жах, крики жертв пожежі, обпалених і таких, що гинуть, людей.

У науці кримінального права існують різні точки зору щодо вирішення питання осудності піроманів. А. В. Сакун зазначає, що «нездатність керувати своїми діями характерна для «піроманів» – осіб, які страждають патологічним потягом до підпалів і пожеж. Розуміючи суспільно небезпечний характер своїх дій, такі особи через свій хворобливий потяг неперекорними зусиллями волі, не можуть стримуватися від вчинення підпалу» [4, с. 121]. С. А. Миронюк вказує, що «наявність тільки вольової ознаки неосудності веде до визнання особи такою, що не є суб'єктом злочину передбаченого ст. 194 КК України, наприклад, при «нездоланності потягів» – піроманії (невідворотному потягу до здійснення підпалів)» [5, с. 17]. Проте, І. Б. Газдайка-Василишин справедливо, як

видається автору, зазначає, що «питання про осудність піроманів вирішується неоднозначно. В кожному випадку важливе значення має проведення судово-психіатричної експертизи. Якщо ж в результаті цієї експертизи зроблено висновок про осудність, то це зовсім не свідчить про абсолютне психічне здоров'я особи. Осудною може бути визнана і особа з психічними відхиленнями, які тим не менше не позбавляють її здатності усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій та керувати ними» [6, с. 155].

Отож, на погляд автора, питання щодо осудності піроманів, як і осудності будь-яких інших осіб, може мати три варіанти вирішення: вони можуть бути визнані осудними, обмежено осудними чи неосудними.

У практиці розгляду судових справ досить часто зустрічаються випадки знищення чи пошкодження майна неосудними особами. Аналізуючи дані Державної судової адміністрації, можна зробити висновок, що кількість неосудних осіб, до яких застосовано примусові заходи виховного характеру за вчинення діянь, передбачених ст. 194 КК України, становила від 3 до 10 осіб в рік. Варто також зауважити, що з посеред усіх цих осіб лише одна особа вчинила діяння, передбачене ч. 1 ст. 194 КК України, усі інші – діяння, передбачені частиною другою цієї статті (за ознакою загальної небезпечності способу умисного знищення чи пошкодження майна). Жодного випадку вчинення необережного знищення чи пошкодження майна (ст. 196 КК України) неосудними особами протягом 2010–2020 років не зареєстровано. Тобто переважна більшість випадків знищення чи пошкодження чужого майна у стані неосудності вчиняються особами умисно та загальнонебезпечним способом (шляхом підпалу).

Проте у Єдиному державному реєстрі судових рішень нам не вдалось знайти жодного випадку вчинення такого роду діянь у стані неосудності особами з діагнозом «піроманія». Така ситуація, як вбачається, пояснюється тим, що піроманія не є «самостійним» захворюванням, а розглядається як ознака психопатії, головним чином епілептоїдної, але може виникати і при інших психічних розладах.

До прикладу, ухвалою від 04 грудня 2015 р. Галицький районний суд міста Львова неосудним визнано особу, яка згідно висновку судово-психіатричної експертизи № 124 від 08 липня 2015 р., страждає хронічним психічним захворюванням у формі параноїдальної шизофренії. Підсудному було оголошено підозру у вчиненні суспільно небезпечних діянь, передбачених ч. 2 ст. 194 КК України. Судом встановлено, що 07 жовтня 2014 р. приблизно о 16 год. 10 хв. вказана особа, перебуваючи в квартирі, діючи умисно шляхом внесення джерела запалювання, вчинив підпал вказаної квартири, пошкодивши таким чином житлове приміщення та знищивши майно, яке у ньому знаходилося, чим спричинив потерпілій матеріальну шкоду на загальну суму 260 000 грн. Крім того, 23 листопада 2014 р. приблизно о 19 год. 10 хв. ця ж особа, перебуваючи в приміщенні готельного комплексу «Ріус» ДП «Інтеграл-Буд» ТОВ «Фірма Інтеграл» по вул. Гнатюка, 12А, у м. Львові, діючи умисно шляхом внесення джерела запалювання, вчинив підпал кімнати № 604 даного готельного комплексу, пошкодивши таким чином приміщення та майно, що в ньому знаходилося, спричинивши власнику матеріальну шкоду у сумі 32 500 грн.

Суд встановив, що в період вчинення інкримінованих їй дій та на момент провадження експертизи особа не могла усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними та застосував до неї примусовий захід медичного характеру у вигляді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом [7].

Проте судовій практиці відомі також випадки, коли за вчинення низки підпалів чужого майна, осіб – «піроманів» притягують до кримінальної відповідальності та засуджують до реального відбування покарання у виді

позбавлення волі. До прикладу, один із таких випадків стався у Краматорську. Там за сім спалених ліфтів двадцятирічного студента-хіміка засудили до восьми років позбавлення волі. «Він хотів помститися своєму приятелю, що живе на дев'ятому поверсі, і спалив одну кабінку ліфта. А потім йому, мабуть, сподобалося, і запалахотіли ще шість», – розповіли працівники правоохоронних органів. За їхніми словами, зловмисник підпалював пластик за допомогою сміття, листя, один раз у підйомник зтяг навіть старий диван [8]. У тому ж Краматорську Донецької області «паралельно зі студентом діяв ще один «незалежний» 20-річний піроман, якого згодом судово-медичні експерти визнали неосудним і відправили на лікування. Крім згорілих ліфтів, на його «рахунок» ще й квартира сусідки. У міліції розповіли, що після того як «гаряча парочка» була затримана, пожежі припинилися. За оцінками різних експертів, збиток, завданий місту, становить від 400 тис. до 1 млн грн [8].

Траплялися також випадки знищення чи пошкодження майна шляхом підпалу, вчинені особами у стані обмеженої осудності. До прикладу, вироком від 26 серпня 2011 р. Путильський районний суд Чернівецької області визнав підсудного винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК України, встановивши, що він «знаходячись біля господарської будівлі (сарая) потерпілого і скориставшись відсутністю сторонніх осіб за допомогою запальнички підпалив сіно, яке було в сараї, внаслідок чого виникла пожежа, якою було знищено сарай і 700 кг сіна». У вирокі також зазначено, що підсудний вчинив злочин у стані обмеженої осудності, що підтверджується актом амбулаторної судово-психіатричної експертизи [9].

Згідно із даними Єдиного звіту про кримінальні правопорушення кримінальні провадження щодо умисного та необережного знищення майна, які направлені до суду із клопотанням про призначення примусових заходів медичного характеру в абсолютній більшості стосуються випадків вчинення умисного знищення чи пошкодження майна шляхом підпалу. Так, протягом 2019 року до суду направлено шістьнадцять таких проваджень, протягом 2020 року – чотири провадження; і всі вони стосуються власне умисного знищення чи пошкодження майна, вчиненого шляхом підпалу.

Отже, аналіз судової практики свідчить про те, що умисне знищення чи пошкодження майна (особливо шляхом підпалу) – це суспільно-небезпечне діяння, яке схильні вчиняти особи, що перебувають у стані неосудності чи обмеженої осудності. При вирішенні питання щодо наявності (чи відсутності) ознак суб'єкта злочину у особи, що вчинила такого роду діяння слід виходити з наступного:

1. Осудність – це нормальний психічний стан будь-якої фізичної особи, який презюмується, тому питання про неосудність чи обмежену осудність постає лише

у випадку, коли є достатні підстави сумніватися у презумпції осудності конкретної особи;

2. Ст. 509 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) зобов'язує слідчого, прокурора «залучити експерта (експертів) для проведення психіатричної експертизи у разі, якщо під час кримінального провадження будуть встановлені обставини, які дають підстави вважати, що особа під час вчинення суспільно небезпечного діяння була в неосудному або обмежено осудному стані або вчинила кримінальне правопорушення в осудному стані, але після його вчинення захворіла на психічну хворобу, яка позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними» [10];

3. Такими обставинами КПК України, зокрема, визнає:

1) наявність згідно з медичним документом у особи розладу психічної діяльності або психічного захворювання;

2) поведінка особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння або після нього була або є неадекватною (затмарення свідомості, порушення сприйняття, мислення, волі, емоцій, інтелекту чи пам'яті тощо) [8].

Також підозри щодо неосудності чи обмеженої осудності конкретної особи можуть виникнути через неясність чи незрозумілість мотивів вчинення підпалу чужого майна;

4. Слід також зауважити, що осудність (неосудність, обмежена осудність) – це стан особи на момент вчинення конкретного злочину. Тому якщо за раніше вчинене знищення майна особа не підлягала кримінальній відповідальності через те, що була визнана неосудною, то це зовсім не означає, що всі подальші її діяння також вчинені у стані неосудності. Отже, питання про осудність (неосудність, обмежену осудність) повинні поставити та вирішуватись лише щодо конкретної особи та щодо кожного вчиненого нею суспільно-небезпечного діяння;

5. Якщо особа, що знищила чи пошкодила чуже майно, визнана такою, що була у стані неосудності на момент вчинення злочину, обов'язково слід з'ясувати чи не діяла вона за вказівкою, проханням чи під іншим впливом осудної особи. Якщо ж відповідь на це питання ствердна, то таку осудну особу слід визнавати опосередкованим виконавцем злочину, передбаченого ст. 194 КК України (за умови, що вона наділена усіма іншими ознаками суб'єкта злочину).

Таким чином, питання щодо осудності піроманів, як і осудності будь-яких інших осіб, може мати три варіанти вирішення: вони можуть бути визнані як осудними чи обмежено осудними, так і неосудними. Така ситуація пояснюється тим, що піроманія не є «самостійним» захворюванням, а розглядається як ознака психопатії, головним чином епілептоїдної, але може виникати і при інших психічних розладах.

ЛІТЕРАТУРА

- Бурдін В. М. Осудність та неосудність у кримінальному праві України: проблеми теорії в практики. Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2011. 42с.
- Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 320 с.
- Котуха О. С. Непрямі матеріально-правові презумпції у кримінальному праві України. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 295–299.
- Сакун А. В. Кримінально-правова характеристика умисного знищення або пошкодження майна. Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2010. 230 арк.
- Миронюк С. А. Кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна. Автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпропетровськ, 2012. 39 с.
- Газдайка-Василишин І. Б. Некорисливі злочини проти власності. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 212 с.
- Ухвала Галицького районного суду міста Львова від 04 грудня 2015 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://gl.lv.court.gov.ua/sud1304/>
- Новини освіти та науки в Україні та світі. У Краматорську студента засудили до 8 років позбавлення волі за 7 спалених ліфтів. URL: <https://www.osvita.org.ua/news/32233.html>.
- Вирок Путильського районного суду Чернівецької області від 26.08.2011 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/49484336>.
- Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>